

SZÖVEGÉRTÉS – SZÖVEGALKOTÁS

Tanulói
munkafüzet

5

A kiadvány KHf/4288-12/2008 engedélyszámon 2008. 10. 28. időponttól tankönyvi engedélyt kapott.

Educatio Kht. kompetenciafejlesztő oktatási program kerettanterv.

A kiadvány a Nemzeti Fejlesztési terv Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program 3.1.1. központi program (Pedagógusok és oktatási szakértők felkészítése a kompetencia alapú képzés és oktatás feladataira) keretében készült, a sulINova oktatási programcsomag részeként létrejött tanulói információhordozó. A kiadvány sikeres használatához szükséges a teljes oktatási programcsomag ismerete és használata.

A teljes programcsomag elérhető: www.educatio.hu címen.

FEJLESZTÉSI PROGRAMVEZETŐ

KORÁNYI MARGIT

VEZETŐ FEJLESZTŐK

**ARATÓ LÁSZLÓ
KÁLMÁN LÁSZLÓ**

SZAKMAI BIZOTTSÁG

BÓKAY ANTAL ELNÖK
BÁNRÉTI ZOLTÁN LEKTOR
CSERHALMI ZSUZSA
GYŐRI JÁNOS
SCHEIN GÁBOR

ALKOTÓSZERKESZTŐ

SCHILLER MARIANN

SZAKMAI LEKTOROK

A SZAKMAI BIZOTTSÁG TAGJAI
PETHŐNÉ NAGY CSILLA

FELELŐS SZERKESZTŐ

NAGY MILÁN

**BORÍTÓGRAFIKA
TIPOGRÁFIA**

**SZŰCS ÉDUA
BÁRD JOHANNA**

**TANTÁRGYPEDAGÓGIAI SZAKÉRTŐ
TUDOMÁNYOS-SZAKMAI SZAKÉRTŐ
TECHNOLÓGIAI SZAKÉRTŐ**

**A TANKÖNYVVÉ NYÍLVÁNÍTÁSI ELJÁRÁSBAN
KÖZREMŰKÖDŐ SZAKÉRTŐK**
KOVÁCS ATTILA
DR. KAKUSZI B. PÉTER
ZARUBAY ATTILA

© SCHILLER MARIANN

© FÁBIÁN MÁRTON, MOLNÁR CECÍLIA

© EDUCATIO KHT., 2008

RAKTÁRI SZÁM:

H-ASZE0805

TÖMEG:

150 GRAMM

TERJEDELEM:

6,72 A/5 ÍV

AMIT A PAD ALATT
OLVASUNK
- NÉPSZERŰ PRÓZA

Tanulói munkafüzet

Fejlesztők

Fábián Márton
Molnár Cecília

TARTALOM

AMIT A PAD ALATT OLVASUNK – NÉPSZERŰ PRÓZA

- 5 „PONYVAIRODALOM?”
- 22 REJTŐ TITKAI – CSELEKMÉNY, SZEREPLŐK, NYELV
- 36 SZERB ANTAL: A *PENDRAGON LEGENDA*
- 46 VÁLASZTOTT REGÉNYEK

1. „PONYVAIRODALOM?”

Ebben a fejezetben népszerű, divatos, nem hagyományos kötelező olvasmányokról lesz szó. Olyanokról, amiket a pad alatt, titokban szoktunk olvasni.

Először megnézzük, mit is jelent a népszerűség, a szó szerinti és átvitt értelmű olcsóság a hétköznapi életben és az irodalomban.

Majd egy „klasszikus ponyva”, Rejtő Jenő (P. Howard) *Az elátkozott part* című művének megbeszélése következik – ez, úgy hisszük, felhőtlen szórakozást ígér.

Szerb Antal *A Pendragon legenda* című regényén nemzedékek nőttek föl; úgy véljük, ma sem kevésbé szórakoztató, mint volt egy-két generációval korábban. (És nem kevés rokonságot mutat a manapság sikerben mindent elsöprő *A Da Vinci-kóddal*.)

Az utolsó órák lesznek a legfontosabbak, és arra már most el kell kezdeni készülni. Saját kedvenceiteket fogjuk vizsgálni.

0. Kedvenc könyvünk, könyveink

Tanároktól irányítással válasszátok ki azt vagy azokat a könyveket, melyekről a fejezet végén beszélni fogtok! Kezdjétek már most hozzá az olvasáshoz!

Az alábbi szempontokat most még nem kell figyelembe venni, de nem árt, ha látjátok, mi mindenre kell majd figyelnetek:

- Ki írta a művet, mit érdemes róla tudni (ha érdemes)? – Röviden a szerzőről (esetleg más műveiről vagy műveinek valamilyen feldolgozásáról)
- A történetről: „miről szól” ez a történet, miért izgalmas? – A mű cselekménye (téma, események, fordulatok, bonyodalom, epizódok, mellékszálak)
- Hol és mikor játszódik a történet? – A tér (helyszínek) és az idő (mikor: milyen korban, mennyi idő alatt)
- „Kikről szól” a történet? – Szereplők, szereplői viszonyok (hősök, ellenhősök, hőstípusok)
- Mellékszereplők, jellegzetes típusok (ha vannak)
- Az elbeszélő személye, szerepe
- A népszerűség vélhető okai, azaz miért szeretjük, miért választottuk?
- A választott mű sajátos, csak rá jellemző jegyei, tulajdonságai (pl. bármely tudományághoz való viszonya, kitaláció és valóság szerepe, vágyak-álmodások megvalósulása, történelmi ismeretek mozgósítása, a félelemkeltés eszközei)

1. Hozzatok be az órára néhány olyan terméket (lehet élelmiszer, használati cikk, ruha), amelyről tudjátok, hogy olcsó termék, netán épp azért vásároltátok meg, mert kevés pénzbe került!

Padtársatokkal beszéljétek meg, hogy mi jellemző a bemutatott termékekre, válasszátok ki egy-egy tárgyat, s röviden fogalmazzatok meg, hogy miért olcsó ez a tárgy!

2. Olcsóság

Mindenki járt már pórul az olcsósággal. Írjatok öt-tíz mondatos történetet a füzetetekbe arról, amikor ti magatok vagy családotok valamelyik tagja olcsó terméket vásárolt, és kiderült, hogy az áru rossz minőségű!

Az is előfordulhat, hogy az olcsó áruról az derült ki, hogy jó minőségű, tartós. Ha ilyen esetről tudsz, akkor írd meg ezt a történetet!

3. Minden lehet olcsó?

a) Mi lehet *olcsó* az alábbiak közül? Húzd alá őket!

alma, poén, könyv, nadrág, megoldás, bicikli, feladat

b) Az aláhúzott szavakat csoportosítsd aszerint, hogy mit jelent az olcsóságuk!

OLCSÓ JELENTÉSE: ALACSONY ÁR (PERSZE NEM FÜGGETLEN A MINŐSÉGTŐL)	OLCSÓ JELENTÉSE: GYENGE MINŐSÉG

c) Mit jelenthet az olcsó könyv?

A fenti két jelentés, az olcsó vagy másképpen ponyva könyv fogalma történetileg érdekes képet mutat.

4. A ponyvákról

- a) Olvasd el az alábbi szöveget, és húzd alá azt a mondatot, ami azt igazolja, hogy a bal oldali oszlopba is kerülhetett a táblázatban a könyv szó!

Az elnevezés a XIX. században keletkezett. Amikor már létezni kezdett az írni-olvasni tudó közönség, a különböző vásárokon az árusok, kereskedők, kofák, komédiások, képmutogatók mellett megjelentek a könyvárusok is. „Haszontalan” és sérülékeny (hisz olcsó anyagból, papírból készült füzetek voltak) termékeiket kiterített ponyván árulták, s éppúgy „reklámozták”, mint a zöldséget, gyümölcsöt, használati termékeket árulók, hangosan kiabálva hirdették újdonságaikat, a kalandos történeteket, kalendáriumokat, hasznos tudnivalókat tartalmazó oktatókönyveket. Innen ered tehát az elnevezés: ponyván árult könyv, s ez egyszerűsödött később ponyvára. Az olcsó és nem túl értékes művek mellett olykor megjelentek a vásározó ponyváján értékes alkotások is, számos ismert mű is ponyván, vagyis olcsón kezdte „pályafutását”, pl. Fazekas Mihály Lúdas Matyi című műve is ponyvakiadványként jelent meg először.

Megoldás: „Haszontalan” és sérülékeny (hisz olcsó anyagból, papírból készült füzetek voltak) termékeiket kiterített ponyván árulták, s épp úgy „reklámozták”, mint a zöldséget, gyümölcsöt, használati termékeket árulók, hangosan kiabálva hirdették újdonságaikat, a kalandos történeteket, kalendáriumokat, hasznos tudnivalókat tartalmazó oktató könyveket.

- b) Hogyan kapcsolódik az alábbi szöveg a táblázathoz?

Az olcsóság nem mindig kapcsolódott össze a gyenge minőséggel, az értékesnek nem nevezhető tartalommal. Angliából indult útjára az a kereskedelmi szempontú könyvkiadás, mely a „magas irodalmat” olcsó (tehát könnyen megvásárolható) terméként jelentette meg. Az ún. paperback könyvek (papírborítású könyvek) ma is népszerűek számos országban, Magyarországon is sikere volt régebben az ún. filléres könyveknek, vagy az Olcsó könyvtár sorozatnak, melyek így próbálták szélesebb közönség számára hozzáférhetővé tenni az irodalmat. A paperback kiadás persze mindig a míves, elegáns, könyvészeti szempontból is megtervezett s ennél fogva drága kiadások mellett jelent meg, s nemcsak szépirodalmi, hanem tudományos könyveknek, szakkönyveknek is létezik paperback változatuk.

- c) Hogyan kapcsolódik az alábbi szöveg a táblázathoz?

A ponyva elnevezésben kezdetben nem rejlett más tehát, mint az olcsó termék megnevezése, az olcsóság. Később, de még a XIX. században telítődött a szó a megbélyegző, leértékelő, leminősítő tartalommal, esztétikai ítélettel. Olcsó, tehát nem értékes, de nemcsak a termék (a könyv), hanem ami benne van, amit tartalmaz, az is olcsó, vagyis értéktelen. A szó így esztétikai tartalmúvá, értékítéletet tartalmazóvá vált. Akinek műve csak ponyván jelent meg, azt nem tekintették művésznek, legfeljebb „iparosnak”, a művet pedig nem tekintették „irodalomnak”, és sem a művelt közönség, sem a kritika nem tartotta figyelemre érdemesnek. Ezek a művek azonban a maguk korában gyakran igen népszerűvé váltak, olykor még szerzőik is. A közönség tehát értékelte e történeteket, és mindenképpen „fogyasztotta”.

d) Egyet tudsz érteni az alábbiakkal? Jelöld ☺-val, amivel egyetérsz, és ☹-gal, amivel nem!

A ponyván megjelenő mű azonban mégiscsak irodalmi alkotás, ha esetleg nem is túl értékes. Van szerzője, írott formában terjed. Nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a tényt, hogy e műveket sokan olvasták, olvassák, sok-sok ember számára jelentettek, jelentenek élményt, kikapcsolódást, szórakozást. A kedveltség, kortársi elismerés sosem jelentette az irodalmi kánonok számára a mércét. Az irodalomkritika, a közízlés formálói a népszerűséget legfeljebb tudomásul veszik, illetve azt próbálják népszerűsíteni, amit jónak, értékesnek tartanak a kor mércéje, esztétikai értékítéletei alapján. Van ebben némi előkelőség is.

Azt is be kell ismerni, hogy a korábbi évszázadokban értékesnek – esetleg tanítandónak is – tartott művek sokaságát később gyengének, rossznak ítélve kirekesztették a „magas irodalomból”, s ha csak a XX. század magyar irodalmát nézzük, az is világossá válik, hogy sokszor az esztétikai értékítélet mögött politikai célok és tartalmak húzódtak meg, s a magasra értékelt művek bizony silányak, értéktelenek. S azt is el kell ismerni, hogy a szépirodalom kiváló alkotóinak is vannak rosszul sikerült, gyöngé minőségű alkotásaik.

A kritika, a műbírálat hajlamos pusztán a népszerűségük okán leértékelni a népszerű alkotásokat, de legalábbis fenntartásokkal, gyanakvással fogadja őket. A befogadók sokszor értetlenül állnak ez előtt, s úgy tűnhet számukra, hogy az, amit „jó irodalomnak”, „értékes irodalomnak” tartunk, nem más, mint a nehezen feldolgozható, közönségtől távoli, „idegen” művek sokasága. Ez nyilván elidegenítő hatású, és sokan szinte „menekülnek” az ilyen olvasmányok elől, de mindenképpen elfordulnak a „kötelező olvasmányoktól”. Persze az is lehet, hogy a népszerű olvasmányok, divatos kortárs művek „beemelése” a tananyagba nem oldana meg semmit, hisz ha az is „kötelezővé” válik, ugyanúgy elidegenítő hatású lehet.

A ponyva valójában úgy működik, mint a mese. Teljesíti vágyainkat, felszabadít szorongásaink terhe alól, vigaszt nyújt, kikapcsol, önfeledt szórakozást jelent. Nevettet és megríkat. Egy jó ponyvát olvasva, nézve lehet kacagni, s nem szégyen sírni. Mintha a ponyva nem tenne mást, minthogy erőteljesen hat „elsődleges” érzéseinkre. A ponyvának van egy bizonyos naiv „őszintesége”. Nem tanít, nem nevel, nem avat be rejtett titkokba, nem bonyolult és nem követhetetlen, megközelíthetetlen értékeket közvetít. Nem idegenít el, nem igényel a befogadótól felkészültséget, műveltséget, széleskörű ismereteket, tájékozottságot. A ponyva nem vár el semmit a befogadótól, de sokat „ad” a közönségnek: a beleélés, átélés lehetőségét, az azonosulást, a vágyak teljesülését és a sikert. De egyvalamit bizonyosan: az olvasás örömét.

5. Olcsó, mert népszerű? Népszerű, mert olcsó?

a) Soroljatok 3 perc alatt minél több olcsónak gondolt szellemi terméket, amiket sokan fogyasztanak, fogyasztotok (könyv, film, újság, tv-műsor, internetes oldal)!

b) Gyűjtsetek legalább 3 érvet olcsóságuk mellett, és hármat a népszerűségük mellett!

OLCSÓ	NÉPSZERŰ

c) Ellentmondónak vagy inkább egymást magyarázónak érzitek a két oszlop érveit?

6. Öt perc alatt gyűjtsetek minél több közhelyes, klisészerű kifejezést az alábbi élethelyzetekhez!

A) Valamely nagy horderejű, vélhetően sorsfordító esemény előtti várakozás (pl. érettségi vizsga, komoly orvosi beavatkozás, hosszabb időre való elköltözés)

.....

.....

.....

.....

.....

B) Váratlan találkozás az utcán egy régi ismerőssel

.....

.....

.....

.....

.....

C) Ünnepek

.....

.....

.....

.....

.....

D) Valamely örömteli családi esemény (házasság, kisbaba születése)

.....

E) Beszélgetés ismeretlenek közt villamoson, buszon, vonaton

F) Valamely szomorú családi esemény (haláleset, szakítás, válás)

7. Írj öt percig folyamatosan a hétköznapi életben használt közhelyekről, klisékről!

6. Mi a menő?

A) Írjatok *termékismertetőt* egy ma divatos *cipőről*, sportcipőről!

Fogalmazzátok meg közösen, hogy szerintetek miért népszerű ez a termék, ti miért szeretitek, miért tartjátok jónak! Próbáljátok felidézni és alkalmazni azokat a megoldásokat, melyekkel újságokban, reklámokban, áruismertetőkben találkoztatok!

B) Írjatok *termékismertetőt* egy ma divatos *ruhadarabról* (nadrág, szoknya)!

Fogalmazzátok meg közösen, hogy szerintetek miért népszerű ez a termék, ti miért szeretitek, miért tartjátok jónak! Próbáljátok felidézni és alkalmazni azokat a megoldásokat, melyekkel újságokban, reklámokban, áruismertetőkben találkoztatok!

C) Írjatok *termékismertetőt* egy ma divatos *autóról*!

Fogalmazzátok meg közösen, hogy szerintetek miért népszerű ez a márka, ti miért szeretitek, miért tartjátok jónak! Próbáljátok felidézni és alkalmazni azokat a megoldásokat, melyekkel újságokban, reklámokban, áruismertetőkben találkoztatok!

D) Írjatok *ismertetőt* egy ma közkedvelt *együttesről, énekesről* (vagy számaikról, slágerükről)!

Fogalmazzátok meg közösen, hogy szerintetek miért népszerű ez az együttes, ti miért szeretitek, miért tartjátok jónak! Próbáljátok felidézni és alkalmazni azokat a megoldásokat, melyekkel újságokban, kritikákban találkoztatok!

E) Írjatok *ismertetést* egy ma közkedvelt *filmről* vagy *tv-sorozatról*!

Fogalmazzátok meg közösen, hogy szerintetek miért népszerű ez a film (vagy műsor), ti miért szeretitek, miért tartjátok jónak! Próbáljátok felidézni és alkalmazni azokat a megoldásokat, melyekkel újságokban, reklámokban, kritikákban találkoztatok!

A TERMÉK:

AZ ISMERTETŐ:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

9. Írd le a számodra eddig legkedvesebbnek nevezhető öt könyv címét, melyek nem iskolai olvasmányok voltak!

Készíts otthon egy kis közvélemény-kutatást! Kérd meg szüleidet, testvéreidet, esetleg nagyszüleidet, hogy árulják el kedvenc könyveik címét!

Vesd össze ezeket saját listáddal! Vannak közös kedvenceitek?

10. Azért ez túlzás?!

Alább hat erős állítást olvashattok. Feladatotok az, hogy a csoporton belüli munkamegosztással gyűjtsetek érveket az egyik állítás mellett, illetve azzal szemben!

Ezt követően a csoporton belül rendeztetek rövid vitát az állításról (szembesítsétek az érveket az

ellenérvekkel), majd próbáljatok meg közös nevezőre jutni! Ezt jegyezzétek is le!
A megbeszélés során ismertessétek, hogy milyen következtetésre jutottatok!

Az állítások:

- a) A népszerű könyvek egyszerűen rossz alkotások, szerzőjük tehetségtelen.
- b) A ponyva, az olcsó könyv nem véletlenül készül olcsó alapanyagból, gyenge minőségű papírból, mert tartalma is olcsó, értéktelen.
- c) A népszerű, divatos művek egy kaptafára készült fércmunkák, tele silány panelekkel, sztereotip megoldásokkal, klisékkel.
- d) A valóban értékes irodalmi alkotások egyediek, egyszerűek és megismételhetetlenek. Az igazán jelentős alkotók művein mindig érezni a szerző tehetségét, zsenialitását.
- e) A ponyvaírók csak az emberek érzelmeire akarnak hatni olcsó, hatásvadász eszközökkel.
- f) A népszerű művek szerzői egyszerűen „ellopják” a remekművek alkotóinak történeteit, műveik utánozatok, hamisítványok.

11. Olvassátok el a kapott részletet, és válaszoljatok az alábbi kérdésekre!

- a) Milyen műfajú lehet a szöveg? Hol hangozhatott el? Honnan tudjátok?

- b) Milyen hatást tesz rátok a szöveg?

13. Ponyvahősök

Az órai megbeszélés során töltsd ki a táblázatot!

HŐS, HŐSTÍPUS	SZÉPIRODALMI ALAK	PONYVAHŐS
Lovag (győztes, bajnok)		
Utazó, vándor		
Kalandhős (kalandor)		
„Hősszerelmes”		
Szerelmes nő (pozitív figura)		
Démon (intrikus nőalak, negatív figura)		
Intrikus (a „gonosz”; ellenhős, negatív figura)		
Nőcsábász (szerelmi kalandor)		
Komikus, nevetséges alak (a bohóc, az ügyetlen figura, a vesztes)		
Áldozat		

14. Írjunk ponyvaregényt!

- A)** Írjatok egy ponyvaregény-epizódot a megadott témában, a megadott cselekményelemekkel, hősökkel! Próbáljátok felidézni egyrészt az órákon tanultakat, másrészt olvasmány- és filmismereteket, élményeiteket! Igyekeztek követni, „utánozni” kedvenc szerzőiteket!

Olvassátok fel megoldásokat!

Téma: egy foglyul ejtett nő kiszabadítása

Hőstípus: lovag

Helyszín: szálloda

Idő: délután

Szereplők: a fogoly nő (pozitív figura, áldozat), három marcona őr

- B)** Írjatok egy ponyvaregény-epizódot a megadott témában, a megadott cselekményelemekkel, hősökkel! Próbáljátok felidézni egyrészt az órákon tanultakat, másrészt olvasmány- és filmismereteket, élményeiteket! Igyekeztek követni, „utánozni” kedvenc szerzőiteket!

Olvassátok fel megoldásokat!

Téma: zárójelenet, epilógus

Hőstípus: hősszerelmes és szerelme

Helyszín: tengerpart

Idő: alkonyat, naplemente

Szereplők: mellékszereplők (nyaralók, halászok)

- C)** Írjatok egy ponyvaregény-epizódot a megadott témában, a megadott cselekményelemekkel, hősökkel! Próbáljátok felidézni egyrészt az órákon tanultakat, másrészt olvasmány- és filmismereteket, élményeiteket! Igyekeztek követni, „utánozni” kedvenc szerzőiteket!

Olvassátok fel megoldásotokat!

Téma: kiszabadulás, menekülés

Hőstípus: kalandhős

Helyszín: magas sziklára épített várkastély bezárt szobája

Idő: éjszaka

Szereplők: őr az ajtó előtt

- D)** Írjatok egy ponyvaregény-epizódot a megadott témában, a megadott cselekményelemekkel, hősökkel! Próbáljátok felidézni egyrészt az órákon tanultakat, másrészt olvasmány- és filmismereteket, élményeiteket! Igyekeztek követni, „utánozni” kedvenc szerzőiteket!

Olvassátok fel megoldásotokat!

Téma: a „végső összecsapás”

Hőstípus: kalandhős

Helyszín: elhagyatott gyárudvar, gyárépületek

Idő: délidő

Szereplők: intrikus (ellenhős) és emberei, a kalandor szövetségesei

- E)** Írjatok egy ponyvaregény-epizódot a megadott témában, a megadott cselekményelemekkel, hősökkel! Próbáljátok felidézni egyrészt az órákon tanultakat, másrészt olvasmány- és filmismereteket, élményeiteket! Igyekeztek követni, „utánozni” kedvenc szerzőiteket!

Olvassátok fel megoldásotokat!

Téma: „hős a pácban”

Hőstípus: kalandhős

Helyszín: az ellenhős háza

Idő: éjszaka

Szereplők: intrikus (ellenhős) és emberei, szerelmes nő (démoni intrikus)

A page of writing paper with 20 horizontal dashed lines for text entry.

15. Olvassátok fel saját szövegeket, amelyet az előző feladatban készítettetek!

- a) Képzeljétek el, hogy hasonló témájú részletet egy irodalmi remekműben olvastatok! Húzzátok alá azokat a kifejezéseket, mondatokat, amelyek biztosan nem szerepelhetnének benne!
- b) Volt valamilyen minta, amit követtetek, amikor írtátok a szöveget? Ha igen, mi volt az?
- c) Alkalmaztatok a nyelvi megformálásban valamilyen tudatos stratégiát, amely a szöveg „ponyvahatását” növelte? Ha igen, mi volt az? Ha nem, miért nem volt erre szükségetek?

MIVEL IS FOGLALKOZTUNK AZ ELŐZŐ ÓRÁKON?

Népszerű irodalom – A ponyva „története”

A ponyva szó jelentése, eredete

Az elnevezés a XIX. században keletkezett. Amikor már létezni kezdett az írni-olvasni tudó közönség, a különböző vásárokon az árusok, kereskedők, kofák, komédiások, képmutogatók mellett megjelentek a *könyvárusok* is. „Haszontalan” és sérülékeny (hisz olcsó anyagból, papírból készült füzetek voltak) termékeiket kiterített *ponyván* árulták, s éppúgy „reklámozták”, mint a zöldséget, gyümölcsöt, használati termékeket árulók, hangosan kiabálva hirdették újdonságaikat, a kalandos történeteket, kalendáriumokat¹, csíziókat², hasznos tudnivalókat tartalmazó oktatókönyveket, népkönyveket. Innen ered tehát az elnevezés: ponyván árult könyv, s ez egyszerűsödött később ponyvára. Az *olcsó* és nem túl értékes művek mellett olykor megjelentek a vásároló ponyváján értékes alkotások is, számos ismert mű is ponyván kezdte „pályafutását”, pl. Fazekas Mihály Lúdas Matyi című műve is ponyvakiadvánnyként jelent meg először.

A ponyva tehát elsőként az olcsó könyvet mint árut, terméket jelentette.

Papírborítású könyv, olcsó könyv

Az olcsóság más szempontból sem mindig kapcsolódott össze a gyenge minőséggel, az értékesnek nem nevezhető tartalommal. Angliából indult útjára az a kereskedelmi szempontú könyvkiadás, mely a „magas irodalmat” olcsó (tehát könnyen megvásárolható) terméként jelentette meg. Az ún. *paperback* könyvek (papírborítású könyvek) ma is népszerűek számos országban, Magyarországon is sikere volt régebben az ún. *Filléres könyveknek*, vagy az *Olcsó könyvtár* sorozatnak, melyek így próbálták szélesebb közönség számára hozzáférhetővé tenni az irodalmat. A *paperback* kiadás persze mindig a míves, elegáns, könyvészeti szempontból is megtervezett s ennél fogva *drága* kiadások mellett jelent meg, s nemcsak szépirodalmi, hanem tudományos könyveknek, szakkönyveknek is létezik *paperback* változatuk.

Az olcsó könyv tehát hordozhat, közvetíthet valódi értéket, magas kultúrát.

Olcsó áru, rossz minőség?

A *ponyva* elnevezésben kezdetben nem rejtett más tehát, mint az olcsó termék megnevezése, az olcsóság. Később, de még a XIX. században telítődött a szó a megbélyegző, leértékelő, leminősítő tartalommal, *esztétikai ítélettel*. Olcsó, tehát nem értékes, de nemcsak a termék (a könyv), hanem ami benne van, amit tartalmaz, az is olcsó, vagyis értéktelen. A szó így esztétikai tartalmúvá, érték-

1 Kalendárium: egész évre szóló illusztrált naptár, az adott év fontosabb eseményeinek felsorolásával, történetekkel, hasznos tudnivalókkal (pl. a mezőgazdasági munkákkal kapcsolatban)

2 Csízió: hasznos tanácsokat, jóslatokat, álmofejtéseket is közlő asztrológikus naptár

ítéletet tartalmazóvá vált. Akinek műve csak ponyván jelent meg, azt nem tekintették művésznek, legfeljebb „iparosnak”, a művet pedig nem tekintették „irodalom”-nak, és sem a művelt közönség, sem a kritika nem tartotta figyelemre érdemesnek. Ezek a művek azonban a maguk korában, gyakran igen népszerűvé váltak, olykor még szerzőik is. A közönség tehát értékelte e történeteket, és mindenképpen „fogyasztotta”. Gyakori volt ezek között híres, irodalomtörténeti szempontból is értékes művek „átirata”, hamisítványa is. Lukácsy Sándor, neves irodalomtörténész számos kuriózumot gyűjtött össze a XIX. század ponyvairodalmából, pl. Defoe *Robinsonjának* különböző változatait is, melyek szerzői mára már teljesen kihullottak a köztudatból.

A ponyván megjelenő mű azonban mégiscsak irodalmi alkotás, ha esetleg nem is túl értékes. Van szerzője, írott formában terjed. Nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a tényt, hogy e műveket sokan olvasták, olvassák, sok-sok ember számára jelentettek, jelentenek élményt, kikapcsolódást, szórakozást.

A kedveltség, kortársi elismerés sosem jelentette az irodalmi kánonok³ számára a mércét. Az irodalomkritika, a közízlés formálói a népszerűséget legfeljebb tudomásul veszik, illetve azt próbálják népszerűsíteni, amit jónak, értékesnek tartanak a kor mércéje, esztétikai értékítéletei alapján. Van ebben némi elitizmus⁴, előkelőség is. Azt is be kell ismerni, hogy a korábbi évszázadokban értékesnek – esetleg tanítandónak is – tartott művek sokaságát később gyengének, rossznak ítélve kirekesztették a „magas irodalomból”, s ha csak a XX. század magyar irodalmát nézzük, az is világossá válik, hogy sokszor az esztétikai értékítélet mögött politikai célok és tartalmak húzódtak meg, s a magasra értékelt művek bizony silányak, értéktelenek. S azt is el kell ismerni, hogy a szép-irodalom kiváló alkotóinak is vannak rosszul sikerült, gyöngé minőségű alkotásaik.

Az olcsó könyv, a ponyva tehát ebben a hagyományos esztétikai értelemben, a gyenge minőségű, értéktelen alkotás.

A ponyva és a népszerűség, műfaji problémák

Az olykor igen széles körben ható, akár bizonyos értékeket is fölmutató divatos irodalom nem arra való, hogy feltétlenül részévé tegyük az iskolai-irodalmi kánonnak: egyrészt mert többségük kérészetű, másrészt ezek a művek gyakran valóban nem értékes alkotások. Cselekményük a legtöbb esetben sematikus, egyszerű, a szövegek nyelvi megformáltsága igénytelenebb, a fordulatok kiszámíthatóak, előre sejtethetőek. Nem jellemzi e műveket sem tartalmi, sem formai, sem elbeszéléstechnikai, sem motivikus értelemben az eredetiség, az egyediség, sem az újító, formabontó szándék. De épp népszerűségük, „trendiségük” miatt hasznos, ha az iskola tudomást vesz róluk, és a magas irodalom, a szövegértés szolgálatába állítja azt, amit onnan lehet nyerni. Másrészt pedagógiailag mindenképpen értelmes mozdulat leszállni egy-egy pillanatra a magas kultúra egyre kevésbé biztos polcáról, és szemügyre venni a diákok (és felnőttek) tömegeinek érdeklődését fönntartó műveket, jelenségeket (pl. reklámokat, klipeket is). Ezek beemelése a tananyagba (akár csak mint közös előismeretre való hivatkozási alapok) nemcsak rokonszenvesebbé teheti az iskolai órákat, hanem segít ráébredni a különbségre értékes és értéktelen, a pusztán szórakozást jelentő (ez sem lebecsülendő!) és a mélyebb gondolatokat és magasabb esztétikai színvonalat nyújtó művek között, vagyis jó és rossz szöveg között, hamis és igaz között.

Ponyvának minősül-e a *krimi*, a *sci-fi* (*science fiction*, tudományos-fantasztikus irodalom), a *szerelmes regények* (pl. Claire Kenneth, Danielle Steel művei) vagy a XXI. század elejére divatosá

3 Kánon: szabály, törvény, mérce, mérték; eredetileg egyházi, egyházi jogi szakkifejezés. A Biblia szövegének összeállításakor szentesítették, kanonizálták a bibliai szövegeket; az irodalomtudomány azokra a szövegekre használja a kanonizált, kanonikus kifejezéseket, melyeket az irodalomkritika, irodalomtudomány egy adott korszakban értékesnek, mértékadónak tart

4 Elitizmus: kiválóság, rang, előkelőség; előkelőségek, lenézés

vált *szingliregények* (az egyedülálló nőkről szóló történetek, mint pl. a *Bridget Jones naplója*) sokasága? Ponyva-e a szintén önálló műfajnak tűnő *horrortörténet*, a klasszikus „rémtörténetek” (*Dr. Jekyll és Mr. Hyde*, *Frankenstein*), vagy a Stephen King művei (pl. *Tortúra*, *Ragyogás*) által világszerette népszerűvé vált *thriller*? Ponyvairodalomnak tekintjük-e az *ifjúsági művek* közkedvelt darabjait (pl. a *Harry Potter-sorozat* vagy Böszörményi Gyula Gergő-könyveit), a *képregényeket*, a *fantasy* műveket vagy az időről-időre felbukkanó, zajos sikereket arató műveket, mint pl. az *Állítsátok meg Terézanyut!* vagy *A Da Vinci-kód* című alkotásokat? Vagy mit kezdünk azokkal a művekkel, melyek *külső megjelenésükben* valódi ponyvának tűnnek (olcsó kiadványok, füzetes kiadványok, mint pl. a különböző újságok kiadói által megjelentetett munkák), de olcsó külsejük esetleg mégis értékes alkotást rejt? Számít egy kiadvány, egy könyv esetében a külső megjelenés is? Hol lehet és kell meghúzni a határokat? Lehet-e, érdemes-e azt állítani, hogy van jó ponyva és rossz ponyva? Mi értelme van akkor a fogalomnak? Ezek is olyan kérdések, melyeket érdemes felvetni, végiggondolni.

A ponyva fogalmának használatát, alkalmazhatóságát tehát nehézé teszi, hogy nem tiszta műfaji kategória, nem lehet pontosan „kijelölni” határait, meghatározása nem elég pontos.

A lektúr

A ponyva és az értékes szépirodalom „határmezsgyéjén” helyezhető el a *lektúr* (lecture [francia]: könnyű, szórakoztató olvasmány, olvasmányos történet) mint műfaji (?) kategória. Lektúrnak az olyan műveket szokás nevezni, melyek magukon hordozzák egyrészt a ponyva jellemzőit – élvezetes olvasmány, izgalmas történet –, ugyanakkor a szöveg megalkotottsága, felépítése, szerkezete, nyelvi szintje, megformáltsága igényes, szépirodalmi jellegű. Nemcsak a szórakoztatás, kikapcsolódás a céljuk e műveknek, hanem esetenként ugyanazok az igények vezetnek a szerzőt, mint a magas irodalom alkotóit. Nem ritka az sem, hogy nagy formátumú szerzők (olykor tudósok) írnak olvasmányos, könnyű műveket. A magyar irodalomnak is számos szerzője írt népszerű regényeket, elbeszéléseket, s talán nem sértő, ha olyan írókat is említünk itt, mint Márai Sándor, akinek művei ma is népszerűek, s nemcsak a magyar olvasók körében. A XX. század ismertebb lektúrszerzője volt Zilahy Lajos vagy Erdős Renée, de itt említhetjük a XXI. század elején újrafelfedezett Méhes Györgyöt is. A lektúrirodalomnak is egyik ismérve a népszerűség, a közkedveltség.

A lektúr tehát olyan típusú irodalmi alkotás, mely ugyan nem ponyva, de olvasói fogadtatása, az olvasóközönség viszonyulása alapján sok a hasonlóság köztük.

Detektívtörténet, krimi, ifjúsági irodalom

A detektívtörténetnek, a kriminek nyilván vannak klasszikusai (Agatha Christie, Raymond Chandler, Georges Simenon stb.), ugyanakkor a krimi irodalom valójában ponyvának nevezhető. Az ifjúsági irodalom az irodalom részterülete, s vannak e területnek is klasszikusai (Karl May, Jules Verne, Tolkien, Rowling, Szabó Magda, Fekete István stb.), mint ahogy a *sci-fi* irodalomnak is vannak „óriásai” (pl. Isaac Asimov, Ray Bradbury, Kurt Vonnegut stb.). S persze mind az ifjúsági irodalom, mind a *sci-fi* irodalom terén is sok-sok fércmű, ponyva született, születik. A felsorolt szerzők kiváló alkotók, és kiváló regényeket írtak. Mégis, ezek a regények, elbeszélések méltán népszerűek is. Az olvasók kedvelték, kedvelik, újraolvassák, idéznek belőlük, meghatározó élményük. Amióta pedig létezik a filmművészet, ezek az alkotások többször is újjászülettek a filmvászonon, tévéjáték, tévésorozat formájában is, tovább növelve a művek népszerűségét, hírnevét. Ugyanakkor megítélés sokszor egybeesik, egybeesett a valóban igénytelen, sőt talán rossznak is nevezhető, de divatos alkotásokéval.

A kritika, a műbíráló hajlamos pusztán a népszerűségük okán leértékelni ezeket az alkotásokat, de legalábbis fenntartásokkal, gyanakvással fogadja őket. A befogadók sokszor értetlenül fogad-

ják ezt, s úgy tűnhet számukra, hogy az, amit „jó irodalomnak”, „értékes irodalomnak” tartunk, nem más, mint a nehezen feldolgozható, közönségtől távoli, „idegen” művek sokasága. Ez nyilván elidegenítő hatású, és sokan szinte „menekülnek” az ilyen olvasmányok elől, de mindenképpen elfordulnak a „kötelező olvasmányoktól”. Persze az is vitathatatlan, hogy a népszerű olvasmányok, divatos kortárs művek „beemelése” a tananyagba nem oldana meg semmit, hisz ha az is „kötelezővé” válik, ugyanúgy elidegenítő hatású lehet. A különböző korok, időszakok kritikai megítélésének változásai tehát azt is jelzik, hogy a ponyvairodalom (a korábban ponyvának minősített irodalom), illetve más irodalmi területek alkotásainak megítélése folyamatosan módosul, változik.

Bestsellerek, kultuszkönyvek

A sokak által olvasott, népszerű műveket bestsellernek (legjobban eladható) is nevezik. A bestseller kifejezés nem minőségi kategória, csupán annak a jelzése, hogy egy mű egy adott időszakban „vezeti az eladási listákat”, kelendő mint áru. A XX. század 60-as, 70-es éveiben a világ olvasóközönsége „felfedezte” a dél-amerikai irodalmat. Vargas Llosa, García Márquez, Julio Cortazar és mások döbbenetes gyorsasággal hódították meg az olvasókat, s tették népszerűvé műveiken keresztül magát a földrészt s annak kultúráját is.

A *Száz év magány* című García Márquez-regény valódi bestseller, illetve kultuszkönyv lett, a világ számtalan nyelvére lefordították, több millió példányban kelt el. García Márquez és a felsorolt szerzők mára már klasszikusoknak nevezhetők, semmi közülük a ponyvairodalomhoz, de műveik gyors elterjedése, népszerűvé, divatossá válása sokban emlékeztet a ponyvák terjedésére és népszerűsödésére.

Annak a láznak, ami Rowling regénysorozatát (és a regényekből készült filmeket) vagy Tolkien regényciklusának a megfilmesítését körülvette, voltak nyilvánvalóan visszatetszést keltő „vadhajtásai”. Az a divatörület és marketing (reklám), ami kísérte és kíséri e művek sorsát, a divatos ponyvákéra emlékeztet, mint ami hajdanán a *Nick Carter*-füzetek, a *Denevérember (Batman)*, *Pókember (Spiderman)*, *Superman képregény*-sorozatokkal zajlott. (Érdemes lett volna statisztikát készíteni, hogy a művek megjelenése után az óvodai, iskolai farsangokon hány kis roxfordi varázsló, hobbit, Denevérember vagy Pókember lépett fel.) Azonban míg az utóbbi történetek valódi ponyvák – reneszánszuk ellenére is –, addig az előbbi alkotások jóval értékesebb irodalmi szintet képviselnek.

De a magyar irodalomból is lehet jó néhány olyan művet felsorolni, melyek sikeressé, bestsellerré váltak, s népszerűségük ma is töretlen. Kiváló alkotások, érdekes olvasmányok, a közönség kedveli is őket, mégsem váltak az irodalmi kánon részévé, az irodalomtörténetek, tankönyvek általában „megfelelkeznek” róluk. Ilyenek például Szerb Antal regényei (*Utas és holdvilág*, *A Pendragon legenda*, *VII. Olivér*) vagy Rejtő Jenő művei. Mindkét szerző művei közkedveltek, népszerűek, sokan olvassák őket ma is, az iskolai irodalmi kánonból azonban mindeddig kirekesztődtek. Más módon népszerűek az *Utas és holdvilág* vagy J. D. Salinger regényei (pl. *Zabhegyező*, *Magasabbrá a tetőt, ácsok*), mint a ponyvák, de a sci-fi-irodalom, fantasyirodalom népszerűségének is más a jellege. Nevezhetjük e műveket kultuszkönyveknek, mivel valójában nem az olvasók tömegei olvassák őket, inkább olvasói rétegek, generációk számára igazán népszerűek. Vannak sci-fi-olvasók, vannak fantasyolvasók, tehát egy olyan közönségréteg, mely szinte „szakosodik”, az olvasás mellett más módon is kötődik (klubok, kiadványok, internetes portálok) ezekhez az irányzatokhoz.

Tehát a jelentős szépirodalmi művek, kiváló minőségű lektúrák sikeressége hasonlóan alakulhat, mint a ponyváké.

Ponyva más művészetekben

A ponyvával kapcsolatban érdemes kitekinteni az irodalom területeiről, mert más művészetekben is megjelenik a ponyva vagy amit ponyvának nevezhetünk. A zeneművészetből ide idézhető az *operett* műfajának néhány darabja, a képzőművészetből a *vicclap* és az irodalommal is szoros kapcsolatban lévő *képregény*. A filmművészetben, de különösen a televíziózásban, a *médiaműfajokban* egyre nagyobb szerepe van a ponyvának. A véget nem érő *filmsorozatok*, az ún. *teleregények* és *szappanoperák*, *detektívtörténetek* (sorozatok) vagy a már többször említett, eredetileg képregény formában megjelent művek *filmváltozatai*, a filmtörténet „hőskorából” származó *szerelemes történetek*, az egy kaptafára készült *vígjátékok*, később a szintén sok sztereotípiával jellemezhető *westernek* egy része. Különleges filmélmény az ezredforduló kiváló rendezőjének, Quentin Tarantinonak a *Ponyvaregény* (*Pulp Fiction*) című műve. A film miközben címének megfelelően „vérbeli” ponyvaregény –, egyben a műfaj paródiája is, remek (és híres) színészekkel.

A felsorolt műfajoknak az irodalmi ponyvához hasonlóan a *sztereotípiák*⁵, a *klisék*⁶, a *panelek*⁷ a fő jellemzői. A befogadó (ez esetben néző) megszokott ismerősként viszonyulhat a szereplőkhöz, a véget nem érő folytatások szinte a befogadó életének részévé, virtuális barátokká, ismerőssé teszi a fiktív alakokat, s ez nagyon csábítóvá, fogyaszthatóvá és, természetesen népszerűvé teszi e műveket. A közönség tagjai olykor úgy élik meg e történeteket, mintha a szereplők valós személyek lennének. A pesti legenda szerint, amikor az 1980-as évek közepén vetített *Rabszolgasors* című brazil sorozat főszereplője (a filmben Isaura) Magyarországra látogatott, adományokat gyűjtöttek a lány felszabadítására. De szintén legendák, anekdoták övezték a híres *Dallas* sorozatot is. Állítólag, amikor az egyik szereplő „ki akart lépni” a sorozatból, s annak rendje és módja szerint a történet írói, dramaturgjai „meghalasztották”, a közönség tiltakozására, felháborodásának hatására később „feltámasztották” Bobbyt, úgy oldva meg a helyzetet, hogy halála nem volt más, mint az egyik szereplő álma. Így a korábbi részek történéseit, érvényességét mintegy felülírták, de ez nem zavarta a közönséget. A szappanoperák világa kiegészül egyéb médiatevékenységgel is. Jórészt az ismert hősök megformálóról szólnak a bulvárlapok, pletykálapok hírei, és a sztárok jelentős része reklámozza a fogkrémtől kezdve a babapelenkán át a lencsekonzervig a különböző termékeket.

Részben a sorozatok, szappanoperák sikere, s a közönség hozzájuk való viszonya inspirálhatta az ún. *valóságshow*-k megteremtőit. A valóságshow sem más, mint ponyva, csak talán a műfaj legszélsőségebb változata. Az erotikának, a szexualitásnak a szélsőséges megnyilvánulását pornográfiának nevezik. Egyes szerzők a pornográfia fogalmát tágabb értelemben használják: mindarra, ami egy adott műfaj, stílus szélsőséges, durva, alantas megnyilvánulása. Ha létezik ilyen, akkor a ponyvának a valóságshow a pornográf változata. Ezek a sorozatként megjelenő alkotások megvalósítják a nézők egy részének „álmát”. Azt hitetik el a szereplőkkel, hogy maguk is híressé, népszerűvé, sztárrá válhatnak, pusztán a médiában való megjelenésük okán. Emiatt lehet esetenként megalázó helyzetekbe vonni őket, s bemutatni viselkedésüket, reakcióikat e képtelen helyzetekben, illetve folyamatosan fényképezni a szereplőket. A show-k szereplőinek egy része valóban megkapta azt, ami a sztársághoz a klisék szerint hozzátartozik. Újságok címlapjain szerepelhetnek, egy ideig „írtak róluk” az újságok, s néhányuknak még az a lehetőség is megadatott, hogy más műsorokban is fellépjenek, szerepeljenek, karriert csináljanak. Így válik, válhat életük valóban ponyvaregénnyé.

5 Sztereotíp: gépiesen ismétlődő, szokásos, megszokott (pl. sztereotíp válasz)

6 Klisé: közhely; elkoptatott szólam, frázis vagy megoldás (eredetileg nyomdászati szakkifejezés)

7 Panel: közhely, nyelvi sablon; beilleszthető elem (eredetileg építőipari szakkifejezés); olyan nyelvi vagy cselekménybeli megoldás, mely újból és újból alkalmazható

Mi a ponyva?

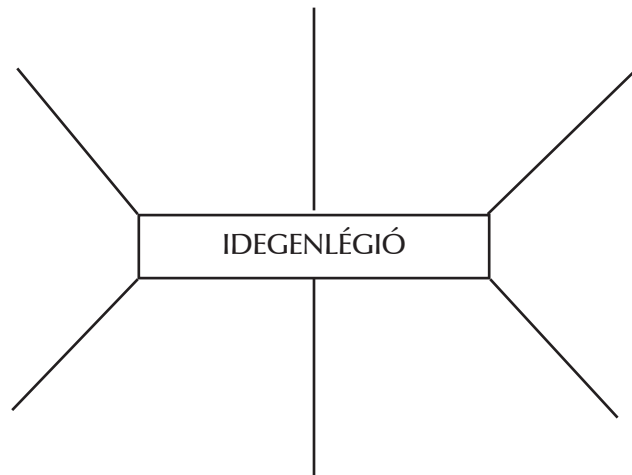
Ponyva az, ami olcsó, nem minőségi, de népszerű, divatos. Ponyva az, amit sokan olvasnak, de tulajdonképpen rossz, tehát nem kéne olvasni. Ponyva az, amiről lesújtó véleménye van a kritikának, az irodalomhoz értőknek, de (titokban, mondjuk a WC-n) ők is olvassák. A ponyvát tehát érdemes olvasni, mert jó, mert érdekes, mert izgalmas, mert szórakoztató. A ponyvának „titka” van. Vonzza az olvasókat, a közönséget. Ez a titok talán a sztereotip helyzetekben, megoldásokban, az ismert, az újra és újra megismétlődő klisékben, panelekben rejlik. A kalandban és a szerelemben, az irodalom két örök témájában. A ponyvákban azonban a befogadó „előre sejti” a végkifejletet. A „jók” győznek, a „rosszak” elbuknak, a szerelmesek „egymáséi lesznek”. Nem lehet másként, mert saját befogadói (emberi!) elvárásaink szerint ezeknek a dolgoknak mindig így kellene lenniük. Tudjuk, hogy az élet tele van csalódással, a világ veszélyekkel és igazságtalanságokkal. A ponyva megadja számunkra, olvasók számára annak a hitét, hogy az élet és a világ mégsem olyan kegyetlen és rossz, amilyennek érzékeljük, tapasztaljuk, megadja a győzelem, a siker hitét. Itt említhetünk még egy olyan fogalmat, mely a ponyvairodalommal is összefüggésbe hozható: ez a *giccs*. A *giccs* eredetileg díszes, iparművészeti tárgyakra vonatkozott, s nem tartalmazott lekicsinylő jelentést. Később a túl cifra, túldíszített – túlságosan „szép” – tárgyak, dolgok minősítő, leértékelő szavává vált, s fokozatosan terjedt ki használata nemcsak a tárgyi dolgokra, hanem más művészetekre is. Az irodalomban, zenében, képzőművészetben azokat az alkotásokat minősítjük e szóval, melyeket nem tartunk értékesnek. Az irodalomban a túlzóan érzelmes, érzelmős-szentimentális művekre alkalmazzuk, tehát a ponyvák egy részére is.

A ponyva valójában úgy működik, mint a mese. Teljesíti vágyainkat, felszabadít szorongásaink terhe alól, vigaszt nyújt, kikapcsol, önfeledt szórakozást jelent. Nevettet és megríkat. Egy jó ponyvát olvasva, nézve lehet kacagni, s nem szégyen sírni. Mintha a ponyva nem tenne mást, mint hogy erőteljesen hat „elsődleges” érzéseinkre. A ponyvának van egy bizonyos naiv „őszintesége”. Nem tanít, nem nevel, nem avat be rejtett titkokba, nem bonyolult és nem követhetetlen, megközelíthetetlen értékeket közvetít. Nem idegenít el, nem igényel a befogadótól felkészültséget, műveltséget, széleskörű ismereteket, tájékozottságot. A ponyva nem vár el semmit a befogadótól, de sokat „ad” a közönségnek a beleélés, átélés lehetőségét, az azonosulást, a vágyak teljesülését és a sikert. De egyvalamit bizonyosan: az olvasás örömét.

2. REJTŐ TITKAI – CSELEKMÉNY, SZEREPLŐK, NYELV

1. Készíts pókhálóábrát az idegenlégió fogalmához!

Írd le mindazon szavakat, amelyek erről a szóról eszedbe jutnak, és amelyekről tudod, hogy kapcsolódnak ehhez a fogalomhoz!

2. Olvasd el az alábbi szöveget, és vedd össze az általad leírtakkal, illetve elhangzotakkal!

Jelöld – jellel a már ismert információkat, + jellel az új információkat!

Idegenlégió: Elsősorban külföldiekből toborzott zsoldos hadsereg. A francia hadsereg különleges alakulata, melyet elsősorban a gyarmati területeken vetettek be. 1831-ben Lajos Fülöp rendeletére hozták létre az észak-afrikai gyarmatok biztosítása céljából. Ma is létező hadszervezet, központjai Dél-Franciaországban, illetve Korzikán találhatóak. Mivel a francia gyarmatbirodalom a XX. század során gyakorlatilag megszűnt, a légió rendfenntartó tevékenysége szükségtelenné vált. Azonban nem szüntették meg, s ha pl. valahol (elsősorban a volt francia gyarmati országokban) háborús konfliktushelyzet alakul ki vagy nemzetközi (pl. ENSZ) haderők bevetésére van szükség (ilyen volt pl. a bosnyák–szerb háború a XX. század végén), akkor Franciaország leggyakrabban ezt a haderőt vezényli a háborús övezetbe, mivel az idegenlégió azonnal bevethető, ún. gyors reagálású hadtest. Az idegenlégió gyakran jelentett menekülést, elrejtőzést bűnözők vagy emigránsok (hazájukat politikai vagy egyéb okokból elhagyó emberek) számára, mivel bárki úgy válhatott tagjává, hogy nem ellenőrizték származását, előéletét. Aki az idegenlégió tagja akart lenni, több évre elkötelezte magát, vállalta a kegyetlen kiképzést, a gyakran borzalmas, egészségtelen és veszélyes körülményeket, a feltétel nélküli engedelmességet. Az idegenlégióknak épp ezért alakult ki egyfajta mítosza, „romantikája”. Az idegenlégiós alakjához a rettenthetetlenség, bátorság, kitartás,

az állandó készségben lévő „legjobb katona” képe kapcsolódott. Sokan azért léptek be a hadseregbe, mert „keresték a kalandot” vagy ily módon próbáltak francia állampolgársághoz jutni. Rejtő Jenő maga terjesztette azt a pletykát, hogy ő is belépett a légióba, de minden valószínűség szerint ez nem igaz.

3. Csülök, Tuskó, a Török Szultán és Senki

Csoportokban fogtok dolgozni. A feladat három különböző részből áll, így meg kell osztanotok egymás között a munkát, de szükség lehet a közös gondolkodásra, ötletekre is! Miután megbeszéltétek, hogy ki melyik részfeladatot készíti, lássatok munkához! A b) feladat megoldásához fel kell idéznetek az újságírás műfajairól előző évben tanultakat!

A) Csülök

a) A csoport egyes tagjai készítsenek egy rövid portrét *Csülökről*! Mi a szerepe a regényben, milyen tulajdonságai vannak, mi jellemzi tetteit, cselekedeteit? Mennyire árnyaltan kidolgozott szereplő? A feladat megoldásához használjátok fel a regény szövegét!

b) A csoport más tagjai készítsenek egy interjút *Csülökkel* – természetesen a regény eseményeivel kapcsolatban! Esetleg kérdezzétek a hőst további terveivel kapcsolatban is! Az interjút elő kell adnotok, tehát azon is gondolkodjatok, hogy *Csülök* hogyan viselkedne, hogyan beszélne a mikrofon előtt! (Az interjút ne írjátok le, csak vázlatot készítenek hozzá!)

c) A csoport egy-két tagja készítse el *Csülök* rajzos-grafikus (egész alakos) karikaturisztikus portróját!

A feladat elvégzése után ismertessétek a szereplő portrévázlatát, állítsátok ki a rajzot, illetve adjátok elő az interjút!

B) Tuskó Hopkins

a) A csoport egyes tagjai készítsenek egy rövid portrét *Tuskó Hopkinsról*! Mi a szerepe a regényben, milyen tulajdonságai vannak, mi jellemzi tetteit, cselekedeteit? Mennyire árnyaltan kidolgozott szereplő? A feladat megoldásához használjátok fel a regény szövegét!

b) A csoport más tagjai készítsenek egy interjút *Tuskó Hopkinszal* – természetesen a regény eseményeivel kapcsolatban! Esetleg kérdezzétek a hőst további terveivel kapcsolatban is! Az interjút elő kell adnotok, tehát azon is gondolkodjatok, hogy *Tuskó* hogyan viselkedne, hogyan beszélne a mikrofon előtt! (Az interjút ne írjátok le, csak vázlatot készítenek hozzá!)

c) A csoport egy-két tagja készítse el *Tuskó* rajzos-grafikus (egész alakos) karikaturisztikus portróját!

A feladat elvégzése után ismertessétek a szereplő portrévázlatát, állítsátok ki a rajzot, illetve adjátok elő az interjút!

C) Potrien őrmester

a) A csoport egyes tagjai készítsenek egy rövid portrét *Potrien őrmesterről*! Mi a szerepe a regényben, milyen tulajdonságai vannak, mi jellemzi tetteit, cselekedeteit? Mennyire árnyaltan kidolgozott szereplő? A feladat megoldásához használjátok fel a regény szövegét!

b) A csoport más tagjai készítsenek egy interjút *Potrien őrmesterrel* – természetesen a regény eseményeivel kapcsolatban! Az interjút elő kell adnotok, tehát azon is gondolkodjatok, hogy *Potrien* hogyan viselkedne, hogyan beszélne a mikrofon előtt! (Az interjút ne írjátok le, csak vázlatot készítenek hozzá!)

c) A csoport egy-két tagja készítse el *Potrien* rajzos-grafikus (egész alakos) karikaturisztikus portréját!

A feladat elvégzése után ismertessétek a szereplő portrévázlatát, állítsátok ki a rajzot, illetve adjátok elő az interjút!

D) Török Szultán

a) A csoport egyes tagjai készítsenek egy rövid portrét a *Török Szultánról*! Mi a szerepe a regényben, milyen tulajdonságai vannak, mi jellemzi tetteit, cselekedeteit? Mennyire árnyaltan kidolgozott szereplő? A feladat megoldásához használjátok fel a regény szövegét!

b) A csoport más tagjai készítsenek egy interjút a *Török Szultánnal* – természetesen a regény eseményeivel kapcsolatban! Az interjút elő kell adnotok, tehát azon is gondolkodjatok, hogy a *Török Szultán* hogyan viselkedne, hogyan beszélne a mikrofon előtt! (Az interjút ne írjátok le, csak vázlatot készítenek hozzá!)

c) A csoport egy-két tagja készítse el a *Török* rajzos-grafikus (egész alakos) karikaturisztikus portréját!

A feladat elvégzése után ismertessétek a szereplő portrévázlatát, állítsátok ki a rajzot, illetve adjátok elő az interjút!

E) Senki Alfonz

a) A csoport egyes tagjai készítsenek egy rövid portrét *Senki Alfonzról*! Mi a szerepe a regényben, milyen tulajdonságai vannak, mi jellemzi tetteit, cselekedeteit? Mennyire árnyaltan kidolgozott szereplő? A feladat megoldásához használjátok fel a regény szövegét!

b) A csoport más tagjai készítsenek egy interjút *Senki Alfonzzal* – természetesen a regény eseményeivel kapcsolatban! Az interjút elő kell adnotok, tehát azon is gondolkodjatok, hogy *Senki* hogyan viselkedne, hogyan beszélne a mikrofon előtt! (Az interjút ne írjátok le, csak vázlatot készítenek hozzá!)

c) A csoport egy-két tagja készítse el *Senki Alfonz* rajzos-grafikus (egész alakos) karikaturisztikus portréját!

A feladat elvégzése után ismertessétek a szereplő portrévázlatát, állítsátok ki a rajzot, illetve adjátok elő az interjút!

4. Török és az SMS

Írj SMS-t vagy e-mailt „a Török Szultán” modorában! Figyeld meg, hogy „a Török” leveleiben milyen nyelvi megoldásokat (rövidítések, egyedi „helyesírás”) alkalmaz, s próbáld utánozni, alkalmazni ezeket te is!

5. Alakítsatok 4-5 fős csoportokat!

A) Készítsetek egy posztert!

Szerepeljenek rajta a regény jellemző alakjai, illetve graffitiszerűen néhány aranyköpés, vicces mondat, amely szerintetek jellemzi a regény komikumát, humorát!

Ezek közé a graffitik közé rejtsetek egy olyat is, amelyik valójában nem szerepel a regényben, de szerepelhetne! A többieknek az lesz a feladatuk, hogy kitalálják, vajon melyik lehet ez a mondat.

B) Válasszátok ki a regényből a számotokra legkomikusabb, legviccesebb jelenetet! Tervezzétek meg, hogyan lehetne eljátszani a jelenetet, majd játsszátok is el!

Készüljetek úgy, hogy az előadás után meg is kell indokolnotok, hogy miért ezt a jelenetet választottátok! El kell mondanotok, hogy az eredeti szövegben mi okozza a komikus hatást, és erre hogyan épül az eljátszott jelenetek komikus hatása.

C) Alább megadjuk a Török Szultán „furcsa” leveleit.

Készítsétek el a nyelvtankönyvet és a helyesírási szabályzatot, amelyet a Török Szultán követ! A nyelvtanba természetesen csak a következetesen alkalmazott szabályokat vegyétek fel!

Kedves fíjjug!

Sajnos eelőre nem. Látthatójan becsappptallak. kicsinyt. Udjanis puccollni kell a halyórol. Mert a dullajdonnosog azzz éjjjel. A halyó fennnébbe! egy naggy? ládátt hosztak? Amikorrr. Ell akartam lopnikésőbb mer ők. Elmenteg. akkor észrevetttem: hogy. A ládábann etj hulllla van. Esz igen rosz jel. Menneküljetekek! el Ti is. A rendtőrség miattt. Szívből sajjnálom. És kivalló Tiz tellettel Negtek.

A törrökk.

Kedves Tsülögg!

Te hüjje ló akki vaggy! Ez a nő 1. vesz-Éjjes bosszorgány. Kihasznájjja hogy. Egy beképzeltt alag került. A hállólyába neki. Ne pofffázz! Puccolly inét. Mert nadjon gönnyen llehet. Hodj Egyszerüüen lellő nek. Legalláp is elvisszneck. jjól nészől ki Te. Nem ismerred 5. vesszééjjes Bosszor gán.

Netuddkki.

Te egy. Nagy sokk pupu teve vaggy! Irrtam már Nekked. Hogy te kerüüld el. A bosszorgánt! Esz Tege-dett be akar fonní mindd. Egy tszopfott. És majdd a véggül. jóll adjon lövnek. Fogod llátni. Te lló.

Ne dudgi!

Tsülögg Te? bágyatt, gérőtző. Lo aki vadj hát Nem irtamm nekded. – Hogy esz a nnő 1-gy naggy! bosszorgány és? Veszed téged aaz óróddnál foggva. Naadjon. Vigyázz!?: Esz ety nemszetgőzi gémmhölgy! Te peddik egyy. nemmzzettgőzi sszom Oru ló, marrha éss tsuppa ijjen. Lyól viggyász!?! ++ x. mégy. s ha Te megy ne. neg...

Nedudddgi!!

Nadj gár hoogg. Irok neggedd. Merr issméttlem: 1-gy ló vaggy. Irrásogat? loppod dőlet a bosszorgányy. És elárulja minddet, amitt dőlet dud. Buccolljattok djorsan de iss!?: mek. A Senki Allvonsz iss. a tZR. s!2 la...

Tuddd gi:

A Dörrög Zuldán, te hüjje!

D) Válasszátok ki a regényből azt a jelenetet, amelyikben a komikum forrása nyelvi (is), azaz nem csupán a leírt helyzet, hanem a leírás módja miatt is nevetünk.

Írjátok át a jelenetet olyan módon, hogy ne legyen komikus hatású! Azaz: próbáljátok eltüntetni a szövegből azokat a nyelvi eszközöket, amelyek a komikum forrásai, és helyettesítétek őket semleges hatású, „nem vicces” eszközökkel!

6. Töltsd ki az alábbi értékelő kártyákat!

a) A csoportmunkát így értékelem:

Név:.....
Ma..... dolgozott leghatékonyabban.
Ma..... volt a legeggyütműködőbb.
Ma..... működött csoportvezetőként.
Ma..... nagyon jó hozzászólásai voltak.
Ma..... magyarázata volt a legvilágosabb, legkövethetőbb.
Csoportunk jól csinálta:.....
.....
A csoport munkájában problémát okozott:.....
.....
Hogy jobban dolgozzunk, jobban kell figyelnünk:.....
.....

b) Az egyéni munkámat így értékelem:

Név:.....	Igen	Részben	Nem
Voltak jó, előrevivő ötleteim. Jól tudtam együttműködni a többiekkel.			
Átgondoltam, hogyan építsem fel mondandómat, hogy csoporttársaim a lehető legjobban követni tudják.			
Figyelmesen meghallgattam a többieket.			
Rákérdeztem arra, amit nem értettem.			
Az új információkról jegyzeteket készítettem magamnak.			
Aktívan vettem részt a közös munkában új szempontok hozzáadásával.			

7. Olvassatok el az alábbi részletek közül egyet a regényből!

Beszélgétek meg a csoportban, hogy miért nevezhetjük humorosnak, komikusnak a részletet! A megbeszélés során ismertessétek véleményeteket, megállapításaitokat!

A)

„Ámultan mentem mellette a lépcsőn...

A falak teljes nagyságában fényes, berakott kockákkal készült festmények. Mivel sokat forogtam jobb körökben, tudom, hogy az ilyen falfestményeket gobelinnek nevezik. A falból mindenféle világító karok álltak ki, és a mennyezetet domború virágminták díszítették, úgynevezett freskók. Ha ezek lehullanak, és piszkosak lesznek, akkor bármelyik múzeum magas árat fizet értük.”

B)

„– Négy év előtt törölték a hajóskönyvből. Miért?

- A révkapitány kigyulladt a jelenlétemben...
- Bántalmazta?
- Mindössze egy égő lámpát dobtam rá.
- Miért?
- Egészség elleni kihágással vádolt. Azt állította, hogy beteget hoztam a hajóra.
- És nem volt igaz?
- Alázatosan jelentem, nem vagyok orvos.
- De a révkapitány azt mondta, beteg az illető.
- De a révkapitány sem orvos.”

C)

„Mély lélegzetet vettem, amikor ismét megsimította arcomat a jóságos, délelőtti napfény...

És szabad voltam! Istenem, csak azt add, hogy soha többé ne kerüljek ide vissza. Haljak meg szabadon a sivatagban, vagy a tengeren, hideg, sós hullámokban, esetleg egy gyors sárgalázban (de, ha szabad választanom, mégis inkább a szabad ég alatt, és lehetőleg nem borús időben), csak ide ne kerüljek vissza, ahol hűvös tekintetű emberek kérdeznek homályos szobákban, és azután visszakisérnek a pincébe, arccal a fal felé...

Milyen boldogító, gyönyörű hang: egy villamos csilingel valahol a közelben...”

D)

„Nem vagyok babonás. Felvilágosult neveltetésem korán eloszlatta a boszorkányokban és kísértetekben hívő ember szellemi tévelygését. Nem vagyok egy cseppet sem babonás, pedig láttam egy ködös éjszakán Fekete Tomot, a fejetlen kapitányt, a hajóján. Ezzel a két szememmel láttam, még köszönt is nekem, udvariasan biccentett a pusztá nyakával, és ennek dacára nem vagyok babonás.”

E)

„– Mi? – kérdezte Hopkins. – Ez a Senki Alfonz ritka fiú...

– És én?

– Te egy marha vagy, hóóó...

Mit feleljek egy ilyen műveletlen alaknak? Hány iskolája lehet ennek?

Egy árnyas helyen leállította a dakari kenyeres-kocsit, és ment, hogy betegei számára diétás vacsorát lopjon valahol.

(...)

Egyszer csak egy parasztruhás nő jön mellém. Valamelyik kantinosné lehetett...

– John... – súgta.

La Rochelle grófnő állt előttem.

– Drága – hebegtem meghatva, amikor végre szavakat találtam. A kezét szorongattam meghatottan.

9. Laméter kapitánytól Kvasztics doktorig

A) Fogalmazzátok meg röviden, néhány mondatban, hogy mi a szerepe a regényben *Laméter kapitánynak*!

Véleményetek szerint csak epizódszereplő vagy fontos szerepe van a regény cselekményében? Milyen áttalatok már ismert szereplőtípusra, *archetípusra* emlékeztet a mellékszereplő?

B) Fogalmazzátok meg röviden, néhány mondatban, hogy mi a szerepe a regényben *De Surrane márkinnak*!

Véleményetek szerint csak epizódszereplő vagy fontos szerepe van a regény cselekményében? Milyen áttalatok már ismert szereplőtípusra, *archetípusra* emlékeztet a mellékszereplő?

C) Fogalmazzátok meg röviden, néhány mondatban, hogy mi a szerepe a regényben *Kvasztics doktornak*!

Véleményetek szerint csak epizódszereplő vagy fontos szerepe van a regény cselekményében? Milyen áttalatok már ismert szereplőtípusra, *archetípusra* emlékeztet a mellékszereplő?

D) Fogalmazzátok meg röviden, néhány mondatban, hogy mi a szerepe a regényben *Lucy de la Roubannak*!

Véleményetek szerint csak epizódszereplő vagy fontos szerepe van a regény cselekményében? Milyen áttalatok már ismert szereplőtípusra, *archetípusra* emlékeztet a mellékszereplő?

E) Fogalmazzátok meg röviden, néhány mondatban, hogy mi a szerepe a regényben *La Rochelle grófnőnek*!

Véleményetek szerint csak epizódszereplő vagy fontos szerepe van a regény cselekményében? Milyen áttalatok már ismert szereplőtípusra, *archetípusra* emlékeztet a mellékszereplő?

AKINEK A MŰVÉVEL FOGLALKOZTUNK:

REJTŐ JENŐ

(P. Howard, G. Lavery)

Élete, pályája

1905-ben született Budapesten, zsidó kispolgári családban. Bár szülei „komolyabb”, polgári pályára szánták (közgazdászt, jogászt szerettek volna belőle), elfogadták, hogy fiuknak „művészi hajlami” vannak. Rejtő eredetileg színésznek készült. Rákosi Szidinek a két világháború közt híressé lett színiiskoláját végezte el, de színészgyakornoki pályája balul sikerült, egy ízben ugyanis leejtette a sebesültet játszó híres színészt, Törzs Jenőt. Berlinben tanulta tovább a színészmesterséget és a rendezést. Ezután csavarogni, vándorolni kezdett. Mivel sem útlevéllal, sem vízummal nem rendelkezett, többször került rövidebb-hosszabb időre börtönbe is. Foglalkozott sok mindennel: volt illatszerárus és dokkmunkás Hamburgban, heringhalász Svédországban, édességárus Párizsban, majd egy vándorcirkusz társulatával beutazta egész Franciaországot, s egy rövid időt Afrikában is töltött. Ide, potyautasként, egy Marseille-ből indult hajón jutott el, lelepleződése után fűtőként dolgozott a hajón. Valószínűleg sosem volt az idegenlégió tagja, de maga is terjesztette ezt a pletykát. A vándorlás, csavargás, úton levés, kalandozás mint életmód s mint művészi alapélmény sok író, költő művészetét inspirálta. (Az úgynevezett csavargó írók „ősének” a XV. századi francia Villont tartjuk; a XX. század irodalmából Jack Londont vagy a magyar Kassák Lajost érdemes kiemelni.)

Rejtő 1930-ban tért vissza Magyarországra, s élte a pesti bohémek életét, a pesti kávéházak ismert alakja lett, számtalan anekdota hőse maga is. Hazatérése után kabaréknak *kabaréjeleneteket* írt, színházaknak *operettlibrettókat* (operett-szövegkönyveket). Az *Aki mer, az nyer* című darabját 150-szer adták elő a híres dívával, Honthy Hannával a főszerepben. A korabeli Budapesten – csakúgy mint Európa más nagyvárosaiban – nagy divatjuk volt az ún. könnyű műfajoknak, Rejtő pedig mestere volt a humoros, frivol (sikamlós) szövegek alkotásának és a jelenetezésnek. Azonban a szerző nem elsősorban e műveinek köszönheti hírnevét, népszerűségét, hanem regényeinek, *ponyváinak*. A Nova Kiadó tulajdonosának – aki elsősorban ponyvairodalmat jelentetett meg – megbízásából kezdte írni a korban divatos *légiósregényeket*. Írói álnevét is a kiadó tulajdonosa találta ki, mint ahogyan valószínűleg a légiós történetek ötlete is tőle származik. A légiós regények mellett írt *westernparódiát* (*Texas Bill, a fenegyerek*), *detektívtörténetet* is.

Rejtő törzshelye nyáron a Japán kávéház (ma az Írók Boltja a Liszt Ferenc téren) teraszán volt. Itt írta regényeit, az épülettel szemben lévő Nova Kiadóban pedig már soronként várták a kézirat szövegét. Ha pénzre volt szüksége, hogy kifizethesse a kávéházban rendelt kávé vagy konyakot, csak letépett néhány sort az éppen készülő szövegből, és azzal fizetett a pincérnek, aki átsétált a Nova pénztárába, és máris megkapta a szükséges összeget. A róla szóló anekdoták szerint Rejtő

egyéb tartozásait is így egyenlítette ki, például a szabónak az elkészült ruháért is kéziratoldalakkal fizetett. A szövegrészleteket aztán egymás alá ragasztották, s amikor a teljes mű elkészült, indulhatott a nyomtatás. Talán ez a különös-furcsa alkotási mód s persze a kiadó – és a műfaj – igénytelensége eredményezi, hogy egyes regényrészletek illogikusan, nehezen értelmezhetően vagy épp hibásan kapcsolódnak egymáshoz. Nyilván a szerző sem sokat törődött a szöveggondozással. Művei gyorsan népszerűvé, ismertté tették a szerzőt, a harmincas évek második felében az egyik legnépszerűbb magyar író volt.

Rejtő a komikus-humoros regények egész sorát ontotta, hősei (*Fülig Jimmy, Csülök, Tuskó Hopkins, Troppauer Hümér, a nagy Levin, Senki Alfonz, Piszkos Fred*) pedig legendássá váltak, a regények egyes mondatai, poénjai szállóigévé lettek. A főként Franciaországban és Afrikában – az idegenlégióban – játszódó kalandregények gazdag humora, nyelvi leleményei, szuggesztív formakincse ma is népszerűvé teszik a szerzőt és műveit. Nyilván sokat merített vándoréveinek, csavargásának élményeiből is, ugyanakkor művein éppúgy érezhető Karinthy Frigyes hatása, mint a pesti „flaszterhumor”, az *utcai folklór*, a *pesti vicc* és az *abszurd humor* hatása. Laza szerkezetű, olykor elnagyolt felépítésű regényei strukturális, formai hiányosságaik ellenére élvezetes olvasmányok. E hiányosságokért bőségesen kárpótolják az olvasót az újabb és újabb meglepetések, meghökkenítő fordulatok s főként a szójátékok, a nyelvi humor.

Rejtő műveinek gyökerei az európai irodalom nagy jelentőségű alkotásai. Tulajdonképpen modern *pikareszkek* (utaztató regény, kalandregény) ezek a történetek s az alvilági, félalvilági hősök (bukott arisztokraták, félreismert „zsenik”, munkások, kétes üzelmeket folytató „üzletemberek”, csalódott, kiábrándult szerelmesek, deklasszáldott polgárok) egy mesebeliségük ellenére is való világot képviselnek: a társadalomnak azt a rétegét, melyről maga a „társadalom” szinte nem is akar tudomást venni. Olyan művekkel kapcsolhatók össze Rejtő regényei, mint Cervantes *Don Quijotéja*, Voltaire *Candide*-ja vagy DUMAS kalandregényei, de közvetlen a kapcsolata a szintén népszerű *detektívtörténetekkel, krimikkel* is.

Ponyvaregények Rejtő művei, de e műfaj „klasszikus” darabjai, s bizonyos értelemben magának a műfajnak is *paródiái*. A ponyvairodalom szerzőinek általában a feledés a sorsuk, Rejtő azonban újra és újra reneszánszát éli. Nemcsak szövegei tűnnek maradandónak: az 1960-as, 70-es években újjászülettek művei egy másik műfajban, a *comicsban*, a *képregényben* is (folytatásokban jelentek meg a *Füles rejtvényűjságban*), s a Korcsmáros Pál grafikus által készített rajzfigurák is híressé váltak. Egyes regényeit meg is filmesítették (pl. *Vesztegzár a Grand Hotelben*), legutóbb *A három testőr Afrikában* című művéből készült film. De újjászületett Rejtő művészete a kortárs magyar költészet egyik fiatal alakjának, Orbán János Dénes erdélyi költőnek verseiben is. A szerző első kötetében külön versciklust alkotnak a *Hümériádák*, vagyis *Troppauer Hümér* („alanyi költő”) versei. A költő játéka a címmel (a *Hümériádák* szó az ókor nagy költőjének, Homérosznak a követőire – *Homériádák* – is utal) egyszerre jelenti saját költészetének „gyökereit”, szerepjátékot (hisz maga írja Troppauer verseit) s tiszteletet az író iránt. Mindezek a tények azt mutatják, hogy Rejtő művészete több mint ponyvairodalom, illetve arra készíti az irodalommal foglalkozókat, hogy átértékeljék, finomítsák a ponyvairodalommal szembeni hagyományos előítéleteket. Rejtő Jenő műveit kézbe véve az olvasó könnyed szórakozásra, önfeledt nevetésre számíthat. Rejtő humora, ötletei azonban inspirációt is jelentenek, képzeletgazdagsága, fantáziája, színes karakterei, érdekes környezetrajzai különös, egyedi, csak rá jellemző atmoszférát eredményeznek, melynek értéke vitathatatlan.

Az író élete a negyvenes évek elején gyökeresen megváltozott. A zsidótörvények őt is sújtották, a világháború alatt többször behívták munkaszolgálatra, majd az orosz frontra került 1942-ben. A Szovjetunióban halt meg 1943. január elsején. Életrajza végén álljon itt a magának írt sírverse, mely épp annyira kifejezi a szerző örök tréfálkozó kedvét, mint amennyire kifejezi azt is, hogy mint

minden *clown* (bohóc), minden nagy nevetető, Rejtő Jenő is mennyire komolyan vette mindazt, amit úgy neveznek, művészet:

Sír (a) felirat

*Ki itt nyugtalankodik csendesen,
Író volt, és elköltözött az élők sorába,
Halt harminchat évig, élt néhány napot,
S ha gondolkozott, csak álmódott
Néhány lapot. S mikor kinevették:
Azt hitte, hogy kacagtatott.
Most itt fekszik e nehéz
Temetői hant alatt,
Zöld koponyáján kiüt a csira
És azt álmódja, hogy él.
Szegény. Béke hangjaira!
Ámen.*

(Rejtő Jenő)

Néhány fontosabb művének címe: *A pokol zsoldosai* (1936), *Menni vagy meghalni* (1937), *Csontbrigád* (1938), *Az elveszett cirkáló* (1938), *Pizkos Fred, a kapitány* (1940), *A Láthatatlan Légión* (1939), *A tizen négy karátos autó* (1940), *Az előretolt helyőrség* (1939), *Az elátkozott part* (1938). „Komolyabb írásai” *Az utolsó szó jogán* címmel jelentek meg (1967). Kabaréinak, egyfelvonásosainak szövegét 1988-ban adták ki *Tévedésből jelentik* címmel. *Összegyűjtött művei* 1995–96-ban jelentek meg.

3. SZERB ANTAL: A PENDRAGON LEGENDA

A következő órákon Szerb Antal *A Pendragon legenda* című regényével fogunk foglalkozni. Arra próbálunk rájönni, hogy mennyiben „ponyva” ez a mű. Megnézzük, milyen állatok is jól ismert művekkel, műfajokkal tart rokonságot; megvizsgáljuk, hogyan keveredik benne a valószerű és a valószerűtlen.

1. Készíts fürtábrát a *legenda* szóval kapcsolatban!

Keress az eszedbe jutott szavak közt kapcsolatokat, összefüggéseket!

Melyik jelentésben használja Szerb Antal regénye címében a szót?

2. Artúr király és az alkímia

Idézz fel emlékeidből néhány olyan alkotást (regény, monda, film, rajzfilm), melyről úgy tudod, hogy kapcsolódik a híres Artúr-mondához, a templomos lovagokhoz, a rózsakeresztesekhez vagy az alkímiához!

3. Sűrités

Foglaljátok össze a regény cselekményét 10 mondatban, de legfeljebb egy oldal terjedelemben!

Törekedjete arra, hogy összefoglalótok alapján egy a történetet nem ismerő ember is képet kaphasson a regényről, az felkeltse érdeklődését!

Sűritményetek tartalmazzon megállapításokat a regény műfajáról, a szereplőkről, a lényeges eseményekről és a hősről!

Célszerű, ha először vázlatpontokban foglaljátok össze gondolataitokat. Kész megoldásokat olvassátok fel!

Figyeljétek a többi csoport megoldását, s a vita során értékeljétek a többiek munkáját!

4. Született Budapesten, és rövid idő múlva Bátky János lett a neve

a) Ki a regény elbeszélője?

b) Mi következik ebből a történet megismerését illetően? Mely regények élnek hasonló megoldással?

c) Van másik elbeszélő is a műben. Ki ő, mi a szerepe?

d) Milyenek látatja magát az elbeszélő?

e) Mi a kapcsolat az elbeszélő-főszereplő önismerete és a regény cselekményének egésze között?

5. Levélírás

Válassz egyet az alábbi négy lehetőség közül!

a) *Bátky János* többször is nosztalgikusan emlékezik meg szülőhazájáról, de nem sokat tudunk meg itthoni viszonyairól, kapcsolatairól.

Írj egy körülbelül 100 szavas levelet, melyben *Bátky* beszámol egy magyarországi barátjának, kollégájának az *Earl*lel való megismerkedéséről s arról, hogy meghívta kastélyának könyvtárába kutatni!

A levél keltezése az elutazás előtti nap legyen! Vedd figyelembe, hogy mi történt eddig *Bátky*-val, mit tud, kivel találkozott, s mi az, amit ebből egy itthoni (tehát a helyzetet, körülményeket nem ismerő) emberrel meg lehet osztani!

b) A regény „sötét erői” (*dr. Morvin, Eileen St. Claire, Maloney*), akik az *Earl* életére törnek, mindről informálódnak, ami a kastélyban történik.

Szegény *Cynthia* az „áruló”, aki többször említi *Bátky*nak titokzatos „asszony barátját”. Kiderül, hogy több levelet is küld *Eileen*nek, melyben beszámol az eseményekről. Írd meg azt a körülbelül 100 szavas levelet, melyet *Maloney* halála után küldhetett neki *Cynthia*!

Vedd figyelembe, hogy mit tudunk a két nő viszonyáról, mit tud *Cynthia Maloney* halálának körülményeiről, s hogy *Cynthia* egy „széplélek”, aki valószínűleg szerelmes *Bátky János*ba!

- c) A történet egyik színes alakja *Lene Kretzsch*, az elbeszélő-főhős barátja, akinek nagy szerepe van Bátky megmenekülésében is.

Írj egy körülbelül 100 szavas levelet Lene nevében a közben már Magyarországra visszatért Bátkynak, három hónappal az események után!

Ne feledd Lene viselkedését, stílusát, s hogy az is kiderült róla, hogy Osborne „megtetszett neki”!

- d) Írj egy körülbelül 100 szavas levelet *Osborne* nevében Bátky Jánosnak, fél évvel a történetek után!

Idézd fel, hogy Osborne milyen különös jellemű szereplő (pl. a nőkhöz, a sörhöz, a legendához való viszonya), s milyen kapcsolatban állt Bátkyval!

6. Pendragon-totó

Alkossatok csoportokat! Minden csoport találjon ki egy olyan nevet, amely kötődik, kapcsolódik a regényhez.

Csak annyit kell megállapítanotok, hogy a kapott vagy hallott állítások igazak vagy hamisak-e!

	CSOPORT NEVE:	
	ÁLLÍTÁS	IGAZ – HAMIS
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10.		
11.		
12.		
13.		
+		
1		

7. Az axolotl

Gyűjts adatokat az *axolotl* nevű élőlényekről vagy a regényből megismertek (illetve saját elképzeléseid) alapján készítsd el egy axolotl rajzát!

8. A rózsakeresztesek

Hallgassátok figyelmesen a rózsakeresztesekről szóló kiselőadást! A kiselőadásról készítesek vázlatot, jegyzetet!

9. Az axolotl

Hallgassátok meg figyelmesen az axolotlról szóló kiselőadást! A kiselőadásról készítetek vázlatot, jegyzetet!

10. A regény hangjai és műfajai

A regény nem egyféle hangon szól, hisz az egyes szám első személyű főszereplő-elbeszélő sem egyetlen hangulatban éli meg az eseményeket.

- a) Keressetek legalább három olyan szövegrészt, amelyben jól látszik a komikus és szomorú, fennkölt és közönséges, komoly és komolytalan, bús és vidám együttes megjelenése!
Válasszatok ki egyet, és készüljeteek föl annak a szövegrésznek a hangos fölolvasására, amellyel jelezni tudjátok a hangulati sokféleséget!
- b) A regény tág műfaján belül minek neveznétek ezt a regényt? Soroljatok több lehetőséget, és gondolkodjatok azon is, milyen kapcsolatban áll ez a hangnemek sokaságával!

11. Igazi vagy kitalált?

Gyűjtsetek 5 perc alatt minél több olyan eseményt, szereplőt, helyszínt a regényből, amiről biztosan tudjátok, hogy valós, illetve, hogy a fantázia terméke! Jelöljétek azt is, amiben bizonytalanok vagytok, vagy amiben nem értetek egyet, hogy hová is kerüljön!

Létezik	Kitalált	Nem tudjuk
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		

12. Mi következik ebből?

Beszélgétek meg a fenti feladatot (tanárotok segít egyes vitás kérdések eldöntésében), és próbáljátok megfogalmazni, miért érdekes a valóságosnak, a hitelesnek, igaznak és a kitalátnak ez a keveréke!

Segítségül idézzetek emlékezetetekbe olyan könyveket, filmeket, amelyek szintén hasonló vegyítéssel élnek!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

13. A film

A regényből film is készült 1974-ben, Révész György rendezésében, a legendás Latinovits Zoltán főszereplésével. A regényt egyébként híven követő film kerettörténetbe helyezi az eseményeket. Az első jelenetben Bátky János elalszik a British Museum könyvtárában egy könyv

fölött, az utolsóban pedig felébred ugyanott.

Mit szóltok ehhez a megoldáshoz? Mi változik meg ettől?

SZERB ANTAL

Élete, pályája

SZERB Antal 1901-ben született Budapesten, zsidó polgári családban. A szülői házból hozta magával a művészetek és tudományok tiszteletét. A pesti piarista gimnázium elvégzése után a bölcsészettudományi karon magyar–német–angol szakos tanári diplomát szerzett. Az egyetemi évek alatt ismerkedett meg a további életében is meghatározó művésztársakkal, tudósokkal (HALÁSZ Gábor, SÁRKÖZI György, SZABÓ Lőrinc, KERÉNYI Károly), de nagy hatással voltak rá piarista tanárai is. Választott „mestere” BABITS Mihály volt. Egyetemi társaival, barátaival hozták létre a „Barabások” irodalmi kört.

Az egyetem elvégzése után tanított, illetve hosszabb utazásokat tett Európában (Olaszország, Franciaország, Anglia). 1932-ben elnyerte az *Erdélyi Helikon* magyar irodalomtörténet megírására kiírt pályázatát, s az 1934-ben megjelent *Magyar irodalomtörténet* egyszerűen ismertté tette nevét. Irodalmi társaságok tagja, később vezetője lett (1933-tól a Magyar Irodalomtudományi Társaság elnöke). Kétszer, 1935-ben és 1937-ben kapott *Baumgarten-díjat* (a két világháború közötti időszak egyik legjelentősebb irodalmi elismerése). A RADNÓTI Miklós életében is meghatározó tudós-költő-teológus, SÍK Sándor és másik kedves tanára, ZOLNAI Béla támogatásával a szegedi egyetemre került 1937-ben. 1938-ban kötött házasságot. A harmincas évek végétől gyakran szerepelt a rádióban, számtalan előadást tartott, de munkatársa volt a *Nyugatnak*, az *Ezüstkornak* s más irodalmi lapoknak is. Életének, pályájának meghatározója volt a korabeli magyar szellemi és irodalmi élet néhány alakja (a már említettekén kívül például WEÖRES Sándor) és a korabeli német filozófia is.

1941-ben jelent meg *A világirodalom története* című hatalmas vállalkozása, melyet máig haszonnal forgatnak az irodalmat szerető olvasók. Fontos műve még a *Hétköznapiak és csodák* című kötete (1936), amely a korabeli európai irodalom összefoglalása. A világirodalom mellett mindvégig foglalkozott a kortárs magyar irodalommal is, számos *kritikát*, bírálatot, recenziót írt, pl. KASSÁK Lajos, SÁRKÖZI György, RÓNAY György, ÖRKÉNY István műveiről.

Az 1930-as évek azonban nemcsak tudományos munkák írását jelentették az író életében. Már az 1920-as években írt kisebb *elbeszéléseket*, *novellákat*, *verseket*. A költészethez való vonzódásának bizonyítéka a ma is népszerű *Száz vers* című, száz külföldi vers magyar és eredeti nyelvű összeállítás is (1944). 1932-ben jelent meg első *kisregénye* (*Cynthia*), majd sorra jelentek meg esszéi és *regényei*, hosszú *elbeszélései*: *Madelon, az eb* (1934), *A Pendragon legenda* (1934), *Szerelem a palackban* (1935), *Budapesti kalauz Mars-lakók számára* (1935), *Utas és holdvilág* (1937), *A királyné nyaklánca* (1941) – regények, kisregények. Pályakezdő műveit a történeti érdeklődés és a mesék, népmesék világa jellemzi, később a történelmi érdeklődés háttérbe szorulásával egyre inkább a „mítoszok”, „legendák”, a *misztikum* felé fordul az író figyelme. SZERB regényei különös ötvözetek. Egyszerre jellemzi őket a magas kultúra igényessége, a történeti, kultúrtörténeti érdeklődés, a lenyűgöző tájékozottság és műveltség, a szépirodalmi hagyományok követése és a könnyedség, a játékoság, a divatos műfajok (detektívtörténet, kísértethistória), a ponyvairodalom hatása. Egyes műveire az esszéisztikus elemek is jellemzőek.

Mintha a szerző tudatosan törekedne arra, hogy művei e határterületen maradjanak, mintha szándékosan törekedne arra, hogy alkotásai ne lehessenek a „magas irodalom” részévé. Egyfajta kihívás ez, *frivolitás* (kétértelműség, tiszteletlenség, sértés). A *Pendragon legenda* főszereplője egy szerelmével folytatott párbeszéd során ezzel a szóval határozza meg, jellemzi önmagát: „– *Én neofrivol vagyok. – Miben különbözik ez a régi frivolitástól? – Főképpen abban, hogy előtte van a »neo« szótag. Így izgalmasabb.*” Regényeit áthatják az önéletrajzi mozzanatok, hőseiben, központi alakjaiban felismerhetők az alkotó portréjának körvonalai, az alkotó „személyes érintettsége, érdekeltsége” is. Ez az őszinteség, nyíltság, a távolságtartás hiánya esetenként sértheti, sérti a szépirodalmi konvenciókat (hagyományokat) s az „érzékenyebb” olvasókat. Megjegyzendő, hogy tudósi, tudományos tevékenységére, tudományos műveire is jellemző ez. Mindkét nagy irodalomtörténeti munkája népszerűvé vált. Bár hasznos olvasmányok ma is (diákok, egyetemisták, tanárok számára), de az irodalomtudomány mindig fenntartásokkal fogadta e műveket, s hibájuként róttá fel az egyéni szemléletmódot, a vállalt szerzői magánvéleményt és az egyéni-egyedi kategorizálást. Tudományos műveinek és regényeinek megítélésében, értékelésében mindig ott volt (van) a kettősség. Miközben elismerik a szerző tehetségét, kiváló képességeit, tudását, aközben mindig hozzáfűződnék e véleményekhez a kritikus, bíráló, elítélő vélemények is. Ezért nem vált a két irodalomtörténet sosem tankönyvvé, s ezért nem kerültek be SZERB művei (általában) az iskolás tankönyvekbe, tananyagba.

Pedig az *Utas és holdvilág* című regénye nemzedékek kultuszkönyve volt évtizedeken keresztül. Az *Ulpus-ház*, *Ulpus testvérek*, *Szepetneki János, Ervin és Mihály* történetének misztikuma, érzelmi telítettsége, szenvedélyessége, a történet magas hőfokú feszültsége, izgalmassága ma is lebilincselő olvasmánnyá tesz ezt a művet. De talán épp a felsorolt jelzők is érzékeltetik, hogy a mű fő sajátosságait csak az erőteljes, túlzónak tűnő szavak fejezik ki. Talán épp ezek a sajátosságok eredményezték a regény ellentmondásos fogadtatását. Mint minden jelentős alkotás, az *Utas és holdvilág* is megosztotta, megosztja a közönséget. Számos ember számára jelenthette, jelentheti e regény elolvasása az önmagához, önmagára találás kulcsát. Mihály vándorlása, kalandozásai, ifjúságának keresése, múltjával való szembesülése, végső önmagára találása egyszerre tesz a regényt modern *pikareszkké*, *fejlődésregénnyé* is. Mihály, aki egyedi és különleges személyiség, mint minden ember, egyedisége, egyénisége ellenére is örök emberi problémák „megtestesítője”, s mint ilyen, irodalmi alak, híres hősök (*Odüsszeusz*, *Don Quijote*, *Candide*, *Hamlet*) újkori *alteregója* (hasonmása). A regény „őszintesége”, önelemző, pszichologizáló jellege, emocionális (érzelmi, hangulati) töltése nyilvánvalóan erősen hat az olvasókra, s készíti a befogadót markánsabb vélemény formálására. Ezért válhatott, válik kedvencünké vagy ezért utasítjuk el. Hogy mennyire „bent van” irodalmi, kulturális életünkben ez a könyv, azt mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy egy kortárs könyvkiadó neve Ulpus-ház, és a mű a 21. század elején külföldön is nagy sikereket mondhat magáénak.

SZERB Antal életét, pályáját, sok kortársához, barátjához hasonlóan, a II. világháború törte derékba. 1941 után zsidó származása miatt egyre kevesebb helyen tudta megjelentetni írásait, *Magyar irodalomtörténetét* 1942-ben betiltották. Először 1943-ban hívták be munkaszolgálatra, majd 1944 júniusában. Fertőrákosra, majd Balfra hurcolták. A nehéz fizikai munka, a testi-lelki megaláztatás tönkretette egészségét, megtörte amúgy sem erős fizikumát. 1945. január 27-én ölték meg Balfon, tömegsírba temették.

14. 1934

A Pendragon legendát Szerb Antal 1934-ben írta. Bár nem tudhatta, pontosan miféle borzalmak fogják érni őt és az egész világot, sejtette – ezt ebből a regényéből is tudhatjuk.

Milyen bizonyítékot találni arra, hogy a szerző féli és félti a világot, amiben él?

15. Válassz az alábbi művekből, műsorokból egyet, amit ismersz, kedvelsz!

Dan Brown regénye(i), Robin Cook regénye(i), *Indiana Jones*-filmek, *Vészhelyzet*-sorozat, *Barátok közt*, *A Szabó család*, szerelmes füzetek (*Romana, Júlia*), *Találkozások*-féle műsor, *kandi kamera* – átverő műsorok, krimik (filmben és könyvben)

Keress 2-3 társat, akik más választottak, mint te!

- a) Próbáljatok együtt rájönni, hogy van-e közös a választásokban, és mi az!

- b) Miért szeretitek a választott műveket?

- c) „Olcsóbbak” ezek, mint Szerb Antal regénye? Miért, mitől?

16. Olvasd el az alábbi szöveget!

1. A KÍVÁNCISISÁG feltehetően egyidős az emberiséggel. Kíváncsiak vagyunk egyfelől más emberek életére; a szomszédokéra, mert hasonló körülmények között élnek, mint mi, és a híresegre-gazdagokra, mert nagyon másféle körülmények között élnek, mint mi.
2. Kíváncsiságot ébreszt minden, ami titkos vagy annak látszik. Titkos a múlt számtalan eseménye, és titokzatos minden, amihez nem értünk.
3. Minél többet akarunk tehát tudni a szűkebb és tágabb világról, amelyben élünk, és manapság erre egyre több lehetőség is nyílik a technika jóvoltából. A túl sok lehetőség azonban veszélyt is rejt: mivel nem lehetséges *mindent* tudni, könnyen *semmit* sem tudunk, legföljebb csipegetünk az információk özönéből, s jól értesültségünk védőmaszkjából tekintünk körbe. Vagy felmérjük, hogy mivel úgysem lehet *mindent* tudni a világról, jobb, ha nem tudunk *semmit*, és ártatlanságunk védőmaszkjából tekintünk (vagy nem tekintünk) körbe.
4. Kíváncsiságunk kielégítésére választunk magunknak hobbit, szakmát, kedvenc tantárgyat-tudományt, gyűjtjük a focicsapat, együttes képeit, tárgyait, jegyezzük meg az eredményeket, a fellépéseket.
5. SZÓRAKOZNI, az időt kellemesen múlatni jó dolog. Az erre való vágy és kielégítése is egyidős az emberiséggel. A tánc és a zene például végigkíséri a történelmet. A szórakoztató, könnyed, „olcsó” irodalom is, mint láttuk, évszázadokra tekint vissza. A filmművészet is több mint 100 éves már.
6. Manapság azonban tudás, hír, valóság és szórakozás oly sokáig szigorúan szétválasztott elemei gyakran keverednek. Szerb Antal regénye a benne olvasható történelmi tudás ellenére is nyilvánvalóvá teszi, hogy amit olvasunk, az fikció, kitaláció, műalkotás. De például Dan

Brown regényei vagy az orvoslásról szóló filmek akarva-akaratlanul elmosják a határokat: a befogadó tudja, hogyan működik egy kórház, mit jelent egy festményen egy vonás. Pedig az is csak kitaláció, legföljebb jobban hasonlít az ismert világhoz, mint mondjuk Harry Potteré.

7. A média is gondosan keveri a kíváncsiságból fakadó igények komoly és szórakozásra való elemeit. A valóságshow *majdnem* olyan, mint az élet, de persze rendezett műsorokat látunk. (Emlékszel még a brazil sorozat hősére, akinek pénzt gyűjtöttek?) A hírműsorok¹ többsége is csak úgy tudja fenntartani magát, ha a „komoly” hírek mellett-között könnyű, igazi hírértékkel nem bíró, de a kíváncsiságot kielégítő hírt közöl. Híres emberekről számol be, akik azért, attól híresek, mert szerepelnek a hírekben vagy más műsorokban. (Politikus is csak akkor számíthat népszerűsége, ismertsége, ha így vagy úgy, de belép ebbe az ördögi körbe.) „Kacsákkal”, álhírekkel van tele minden bulvárlap, mert azok szórakoztatóak és *majdnem* igazak.
8. A kíváncsiság nem választható el VÁGYainktól: szeretnénk olyanok lenni, mint hírességeink, de ha már azt nem lehet, legalább érezzük őket közel magunkhoz. Szeretnénk nagy, romantikus szerelmet, „álompárt”, de ha már az nincs, legalább olvassunk róla. Szeretnénk, ha mindig az igazság és a jóság győzne – ha a világban nincsen így, legalább a filmekben legyen.
9. Hogyan lehet akkor eldönteni, hogy mi igaz, mi kitalált? Honnan lehet tudni, hogy valami „súlyos” vagy „könnyű”? Sokszor nehezen. Egy Rilke nevű, XIX. századi osztrák költő egy verse szerint az igazi mű azt mondja: „Változtasd meg élted!” Ha ezt nem egészen szó szerint értjük, jó útmutatást adhat.

- a) Az első két bekezdéshez írd műveket, melyek például szolgálhatnak!

- b) A 3. bekezdésben próbáld magad elhelyezni a szélsőségek között!

- c) Mi áll rád a 4. bekezdésből?

- d) Az 6. és 8. bekezdést igazold példákkal!

- e) Emlékszel olyan műre az életedből, ami a 9. bekezdésben szereplő Rilke-sort alátámasztja?

¹ Az új műfajra angolul már új szó is van: az *information* (információ) és *entertainment* (szórakozás) szavakból született *infotainment*

4. VÁLASZTOTT REGÉNYEK

Most ti következtek! Végre azokról a művekről lesz szó, amiket ti választottatok.

A készüléshez persze kaptok segítséget.

Bemutathatjátok kedvenceteket, rábeszélhetitek a többieket is annak elolvasására.

Ami felkeltette az érdeklődésüket, nyilván el is fogjátok olvasni. Nem baj, ha azt hallottátok, hogy „olcsó” a mű. Mindnyájan szoktunk olcsó árut venni, mindnyájan olvasunk olykor ponyvát, nézünk kalandfilmet, hallgatunk „könnyű” zenét. Csak tudni kell róla, hogy mikor tanulunk a világról és magunkról komolyan, és mikor választjuk a könnyed, élvezetes, önmagáért való szórakozást.

1. Tanulmányozzátok az alábbi táblázatot!

SZEMPONT	VÁZLATOS MEGJEGYZÉSEK A MŰRŐL (SZERZŐ, CÍM)	ÉRDEKEL/ NEM ÉRDEKEL
Szerző, keletkezés		
Műfaj(ok), mihez hasonló?		
A történet helye, ideje, időkezelése		
A regény szerkezete, tagolódása		
A probléma, konfliktus (ha van)		
Titkok, rejtélyek (ha vannak)		
Mi fűzi össze az eseményeket, mi az összekötő domináns szervező elem		
Az elbeszélő személye		
Az elbeszélő viszonya az elbeszéltekhez (pl hűvös/szenvedélyesen állást foglaló, mindentudó /kíváncsi és tudatlan, közlékeny/titokzatoskodó)		
Az elbeszélő viszonya az olvasóhoz (tudomást vesz-e rólunk, olvasókról vagy csak tárgyáról szól?)		
Főszereplő(k), hős(ök)		
Egyéb szereplők/típusok		
A jellemek kidolgozottsága		
Nyelvi megformáltság		
Hangnem (pl. komikus, érzelmes)		

Valóság és fantázia viszonya		
Terjedelem		
A könyv külső megjelenése (borító, illusztráció)		
Egyéb sajátosság(ok)		
A siker vélhető okai		
Tényleg ponyva-e		
További kérdések		

- a) Döntsétek el, vannak-e a választott regényetekhez fölöslegesnek látszó szempontok – ha igen, írjatok helyükbe odaillőbet! (A 3. oszloppal most ne törődjétek!)
- b) Osszátok föl egymás között a szempontokat! Mindenkinek jusson belőlük!
- c) Határozzátok el, hogy a titkok, problémák, konfliktusok közül mennyit akartok megosztani a többiekkel, és mi az, amit nem árultok el, hogy ne lőjétek le a poént azok számára, akik ezek után el akarják olvasni a művet! (A művek elejéről feltehetően többet lehet így mondani, mint a végkifejlet felé közeledve.)
- d) Töltsétek ki a táblázatot, és ellenőrizzétek, hogy ne legyen fölösleges ismétlődés!
- e) A rád osztott szempontokat dolgozd ki részletesen!
- f) Próbáljátok össze a bemutatót! Úgy készüljétek, hogy nagyjából 10 perctek van a bemutatásra, rábeszélésre, aztán a többiek által felmerült kérdésekre kell válaszolnotok!

2. A táblázat segítségével írd kb. 80 szavas ajánlást a választott műről!

3. Hallgasd meg a többi regényről szóló beszámolót!

- a) Füzetedbe a fentihez hasonló táblázatba jegyezd, amit hallottál. Most figyelj a 3. oszlopra is: +, illetve – jelekkel jelöld, hogy mitől olvasnád vagy nem olvasnád el!
- b) Fogalmazz kérdéseket: mi nem világos, mit szeretnél még tudni, mitől „olcsó”!

